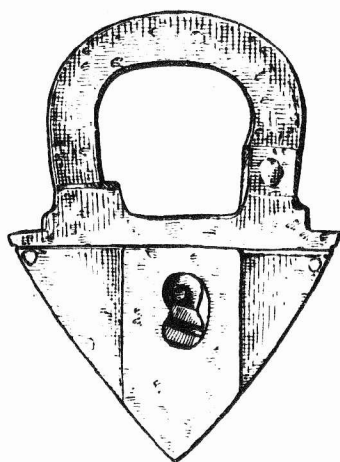

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1979

BRNO 1981

INTERDISCIPLINÁRNÍ RACIONALIZAČNÍ BRIGÁDA /IRB/ - VÝSLEDKY PRÁCE MORAVSKÉ SKUPINY ZA ROK 1979

Vladimír Hašek, Geofyzika n.p. Brno, Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno

Metodicko - výzkumné geofyzikální práce, provedené v roce 1979, navazují svojí povahou na rozpracovanou problematiku, řešenou částečně již v předchozích letech.¹

Hlavní náplní výzkumných úkolů je další rozšíření použitelnosti jednotlivých geofyzikálních disciplín pro archeologický výzkum objektů různého charakteru i kulturní příslušnosti. Účelem geofyzikálních prací bylo další rozpracování racionálního komplexu geofyzikálních metod, který by v rámci spolupráce a na základě hospodářských smluv s archeologickými organizacemi zvýšil počet informací za finančně přijatelných podmínek i úspory času.

Metodicko - výzkumné měření, zpracování a ověřování výsledků bylo proto v souladu s dlouhodobými záměry a ročním projektem výzkumných prací² a koordinační činností IRB prováděno na rozpracovaných akcích /archeologické lokality zahrnuté do plánů dlouhodobých systematických výzkumů/ a na nových lokalitách /zjišťovací a záchranné výzkumy/. Řešení jednotlivých dílčích problémů se soustředilo hlavně na úkoly AÚ ČSAV v Brně a katedry archeologie a muzeologie FF UJEP v Brně. Z hlediska archeologického výzkumu byla metodicko - výzkumnými pracemi sledována problematika sídlištních objektů a slovanských hradišť. Při řešení těchto úkolů se uplatnila převážně magnetometrie /M/ a geoelektrika /E/. Ve stadiu pokusných a ověřovacích prací zůstává i nadále využití mělké refrakční seizmiky /S/.

Měření byla prováděna na těchto lokalitách: Bořitov /okr. Blansko/, sídliště MMK a KZP /M/; Břeclav - Pohansko /okr. Břeclav/, středohradištní sídlištní objekty a fortifikace /M, E, S/; Hluk - Dolní Němčí /okr. Uh. Hradiště/, římsko - barbarské sídliště /M/; Palonín /okr. Šumperk/, středohradištní a mladohradištní sídliště /M/; Strachotín /okr. Břeclav/, fortifikace velkomoravského hradiště, středohradištní a mladohradištní sídlištní objekty /M, E, S/; Žádlovice /okr. Šumperk/, mladohradištní sídliště /M/.³

Oproti schválenému ročnímu projektu nebyly realizovány metodické práce na lokalitách Mikulčice a okolí, Hradisko u Kroměříže a Drvňovice. Stalo se tak v důsledku toho, že na vytypovaných plochách nebyl v roce 1979 prováděn archeologický výzkum.

Terénní práce zajistili pracovníci střediska metodického výzkumu v inženýrské geofyzice PVÚ Geofyzika n.p. Brno /dr. V. Hašek, CSc., J. Menšík, L. Novotná, ing. V. Pantl/ ve spolupráci se závodem IVT /S. Mayer/. Zpracování výsledků měření provedli dr. V. Hašek, CSc., L. Novotná /magnetometrie, geoelektrika/, ing. V. Pantl a S. Mayer /seizmika/. Numerickou a grafickou dokumentací zpracovala L. Novotná. Archeologické posouzení výsledků geofyzikálních měření zajistili vedoucí jednotlivých výzkumů AÚ ČSAV, FF UJEP v Brně a dalších spolupracujících institucí /dr. J. Ondráček, CSc., dr. Z. Měřínský, doc. dr. B. Dostál, CSc., dr. J. Vignatiová, doc. dr. R. M. Pemička, CSc., H. Vaňková, dr. V. Goš/.

V chemické sekci vedené dr. L. Págem pokračovaly práce na analýzách archeologického materiálu, zejména spektrálních a laserových mikrospektrálních analýz kovů i nekovového materiálu. Byla navázána plodná spolupráce s pracovníky Ústavu jaderné fyziky v Řeži. Ing. Z. Hrdlička, CSc. provedl neutrografické snímkování velkomoravských zbraní z Pohanska u Břeclavi. Rovněž byla s úspěchem vyzkoušena metoda použití neutronové aktivační analýzy při studiu nejstarších kovových předmětů.

Ve dnech 2. - 4. 10. 1979 uspořádala IRB v Petrově nad Desnou /okr. Šumperk/ 1. celostátní konferenci na téma "Applikace geofyzikálních metod v archeologii a Moderní metody archeologického výzkumu a dokumentace". Zasedání v Petrově nad Desnou zhodnotilo dosavadní čtyřletou činnost brigády a vyplynuly z něj další hlavní směry výzkumné činnosti, rozšíření spolupráce s některými přírodovědnými disciplínami, či navázání dalších kontaktů, i některá organizační opatření, jež jsou obsaženy v závěrečném usnesení konference. Na základě tohoto usnesení byla patronace, zastoupená dvěma zakládajícími složkami, a to akademikem J. Poulíkem za AÚ ČSAV v Brně, Ing. J. Ibrmajerem, DrSc a dr. B. Beránkem, DrSc za np. Geofyzika Brno, rozšířena o zástupce FF UJEP v Brně, kterou reprezentuje její proděkanka pro vědecký výzkum prof. dr. J. Pačesová, DrSc. Konference se zúčastnilo 73 odborníků z řad archeologů, geofyziků i specialistů dalších přírodovědných disciplín. Ve dvou sekcích na ní odeznělo 30 referátů a řada dalších diskusních příspěvků. Účastníci měli k dispozici theze referátů a již v únoru 1980 vyšel sborník referátů z konference.⁴

Činnost IRB, tak jako v předchozích letech, přispěla významnou měrou k racionalizaci, efektivnosti a komplexnosti archeologických výzkumů. Řada archeologických památek by nemohla být objevena a prozkoumána bez zásluhy geofyziky, nebo by k tomu bylo zapotřebí několikanásobně vyšších nákladů, nehledě ani k faktu, že archeolog přistupuje k výzkumu již s určitými vědomostmi o tom, na co může pod zemí narazit. Ve výzkumné sezóně 1979 došlo také k ještě výraznějšímu přesunu v prováděných geofyzikálních akcích na lokality, zkoumané v rámci státního plánu základního výzkumu a naleziště důležitá pro poznání klíčových úseků našich národních dějin, zejména období formování a existence velkomoravského státu. Dále se pozornost soustředila především k záchranným výzkumům na velkých stavbách socialismu. Tam je nutno vzhledem k rozsahu zemních prací zkoumat skutečně ty lokality a jejich úseky, z nichž získáme co nejvíc informací a budou co největším přínosem pro další rozvoj bádání. Ve větší mí-

ře se též prováděla plošně rozsáhlejší měření a přistoupili jsme k systematickému plánování provádění dlouhodobých výzkumů některých důležitých lokalit.

Poznámky:

- 1 V. Hašek - K. Ludikovský - V. Pantl, Výroční zpráva Aplikace geofyzikálních metod v archeologii - ETAPA 1977, Praha 1977; V. Hašek et al., Výroční zpráva úkolu Aplikace geofyzikálních metod v archeologii - ETAPA 1978, místo nev. 1979; V. Hašek - K. Ludikovský, Výroční zpráva úkolu Aplikace geofyzikálních metod v archeologii - ETAPA 1976, Praha 1977; všechny tyto elaboráty ulož. na AÚ ČSAV Brno a v n.p. Geofyzika Brno. Dále srov. V. Hašek - K. Ludikovský, Některé výsledky prací moravské sekce IRB v r. 1976, Zprávy ČSSA při ČSAV XIX, 1977, č. 4-5, 108 - 115; K. Ludikovský - V. Hašek, Interdisciplinární racionalizační brigáda /IRB/ - výsledky práce moravské skupiny za rok 1976, PV 1976, Brno 1978, 136-138; tíž, Bericht über die Tätigkeit der IRB im Jahre 1977, PV 1977, Brno 1980, 120 - 121.
- 2 V. Hašek - S. Mayer - V. Pantl, Projekt úkolu Aplikace geofyzikálních metod v archeologii, ETAPA 1979, Brno 1978.
- 3 Podrobnosti viz V. Hašek et al., Výroční zpráva úkolu "Aplikace geofyzikálních metod v archeologii" ETAPA 1979, Brno 1980; ulož. AÚ ČSAV v Brně a n.p. Geofyzika Brno. Další podrobnosti obsahují zprávy jednotlivých vedoucích výzkumů v tomto PV a další články. Srov. např. V. Hašek - Z. Měřinský, Aplikace geofyzikálních metod a výzkumné práce na hradišti "Petrova louka" u Strachotína /okr. Břeclav/ v roce 1979, Sborník referátů proslouvených na konferenci Metodologické problémy čs. archeologie v Liblicích roku 1979, v tisku; B. Dostál - V. Hašek - S. Mayer - Z. Měřinský - J. Vignatiová, Uplatnění geofyziky při archeologickém výzkumu opevněných sídlišť, Sborník referátů 1. celostátní konference "Aplikace geofyzikálních metod v archeologii a Moderní metody terénního výzkumu a dokumentace", Petrov nad Desnou 2.-4. října 1979, 41 - 47.
4. Srov. Tézé referátů 1. Celostátní konference "Aplikace geofyzikálních metod v archeologii a Moderní metody terénního výzkumu a dokumentace", Petrov nad Desnou 2.-4.10. 1979; Sborník referátů 1. celostátní konference "Aplikace geofyzikálních metod v archeologii a Moderní metody terénního výzkumu a dokumentace", Petrov nad Desnou 2.-4. října 1979.

Interdisziplinäre Rationalisierungsbrigade /IRB/ - Arbeitsergebnisse der mährischen Gruppe für das Jahr 1979. Die im Jahre 1979 durchgeführten methodischen Forschungsarbeiten knüpfen mit ihrem Charakter an die Problematik an, die man bereits in den vorherigen Jahren teilweise zu lösen begann. Das Hauptthema der Forschungsaufgaben ist die Erweiterung der Benützbarkeit von einzelnen geophysikalischen Disziplinen für die archäologische Untersuchung von Objekten verschiedenen Charakters sowie kultureller Zugehörigkeit. Vom Standpunkt der archäologischen Grabung wurde mit den methodischen Forschungsarbeiten die Problematik von Siedlungsobjekten und slawischen Burgwällen verfolgt. Bei der Lösung dieser Aufgaben machte sich überwiegend die Magnetometrie /M/ und Geoelektrik /E/ geltend. Im Stadium von Versuchs- und Beglaubigungsarbeiten bleibt auch weiterhin die Ausnützung der seichten Refraktionsseismik /S/.

Messungen wurden auf folgenden Lokalitäten vorgenommen: Bořitov /Bez. Blansko/, Siedlung mit mährischer bemalter Keramik und der Glockenbecherkultur /M/; Břeclav-Pohansko /Bez. Břeclav/, mittelburgwallzeitliche Siedlungsobjekte und Fortifikation /M, E, S/; Hluk - Dolní Němčí /Bez. Uherské Hradiště/, römisch-barbarische Siedlung /M/; Palonín /Bez. Šumperk/, mittel- und jungburgwallzeitliche Siedlung /M/; Strachotín /Bez. Břeclav/, Fortifikation des grossmährischen Burgwalles, mittel- und jungburgwallzeitliche Siedlungsobjekte /M, E, S/; Žadovice /Bez. Šumperk/, jungburgwallzeitliche Siedlung /M/.

In der von Dr. L. Págo geführten chemischen Sektion setzten Arbeiten auf Analysen von archäologischem Material fort, vor allem Spektral- und Lasermikrospektralanalysen von metallischem und nicht metallischem Material. Es wurde eine nützliche Zusammenarbeit mit Mitarbeitern des Institutes für Kernphysik in Řež eingeleitet. Ing. Z. Hrdlička, CSC führte neutronographische Aufnahmen von grossmährischen Waffen aus Pohansko bei Břeclav durch. Ebenfalls wurde mit Erfolg die Methode der Verwendung der Neutronaktivierungsanalyse beim Studium der ältesten Metallgegenstände ausprobiert.

In den Tagen vom 2. - 4. Oktober 1979 realisierte die IRB in Petrov nad Desnou /Bez. Šumperk/ die 1. Gesamtstaatliche Konferenz "Aplikation geophysikalischer Methoden in der Archäologie und moderne Methoden der archäologischen Grabung und Dokumentation". Die Tagung in Petrov nad Desnou bewertete die bisherige vierjährige Tätigkeit der Brigade und erbrachte weitere Hauptrichtungen der Forschungstätigkeit, Erweiterung der Zusammenarbeit mit einigen naturwissenschaftlichen Disziplinen oder Anknüpfung weiterer Kontakte, sowie einige Organisationsvorkerhungen, die im Schlussakt der Konferenz enthalten sind. An der Konferenz nahmen 73 Spezialisten - Archäologen, Geophysiker sowie Fachleute von weiteren naturwissenschaftlichen Disziplinen teil. In zwei Sektionen fanden 30 Referate und eine Reihe weiterer Diskussionsbeiträge statt. Die Teilnehmer hatten Referatthesen zur Verfügung und bereits im Februar 1980 erschien ein Sammelband der Konferenzreferate.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1979

- Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: akademik Josef Poulík
Redaktoři: Dr. A. Medunová, Dr. J. Meduna, Dr. J. Říhovský
Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby: doc. Dr. B. Klíma, A. Malinková, A. Šik
Na titulním listě: závěsný zámek ze středověkého hrádku Kepkova
Tisk: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov,
provoz 34 - Kyjov
Evidenční číslo: ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis: 450 kusů - neprodejné